

1. Předmět pedagogiky

2. Učitel

3. Žák

4. Žák se speciálními  
vzdělávacími potřebami

5. Pedagogická  
komunikace I.

7. Kurikulum

KK

5. Pedagogická  
komunikace II.

6. Škola jako instituce

8. Alternativy

# Základy pedagogiky

**Předmět pedagogiky, základní termíny**

# Instituce

- Rodina – soukromé hodnoty
- Škola – spojení/střet obou
- Stát – veřejné hodnoty

# Škola je...

- konzervativní institucí
- udržení stávajícího stavu
- akceptované normy

# Škola je...

- založena na racionálním principu
  - Co to znamená?
  - Ekonomický profit?
  - Autorita?

# Škola se odlišuje...

- svým cílem
  - Autonomní jedinec
  - Rozumný
  - Morálně uvědomělý
  - Osobnostně rozvinutý

# Škola se odlišuje...

- svým cílem
  - Autonomní jedinec
  - Rozumný
  - Morálně uvědomělý
  - Osobnostně rozvinutý
- Je to vše?

# Škola je založena na...

- racionálně obhajitelném systému
  - „zastaralé metody“
  - „alternativní koncepty“
  - „tvořivá škola“



# Vymezení pedagogiky

- Laické vymezení
- Pedagogika jako kuchařka
- Pedagogika neposkytuje záruky
- Manipulace?
- Indoktrinace?

# Vymezení pedagogiky

„každý se cítí povolán posuzovat bez hlubších znalostí výchovu a vzdělávání, jak by se to neodvážil laik v oboru lékařství, stavitelství...“

Lindner

# Vymezení pedagogiky

Podobný problém mají i jiné  
humanitní vědy

- Filozofie
- Psychologie
- Sociologie

# Brezinka: rozdělení PG

Brezinkův model rozdělení pedagogiky na tři samostatné disciplíny

A) Věda o výchově

B) Filozofie výchovy

C) Praktická pedagogika

# A) Věda o výchově

## Co to je výchova?

„činnost, jejímž prostřednictvím se lidé snaží natrvalo zdokonalit v některém směru strukturu psychických dispozic jiných lidí, nebo upevnit její hodnotné komponenty, nebo zabránit vzniku dispozic nežádoucích“ (Brezinka, s. 53).

# A) Věda o výchově

„Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. (...) Z moderního hlediska je výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními dispozicemi a stimuluje jeho vlastní snahu stát se autentickou vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“

(Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

# A) Věda o výchově

Výchova je

- Záměrná
- Vzájemné působení
- Soustavná
- Organizovaná
- Hodnoty jedince, osobnost
- Realizována na základě cílů

# A) Věda o výchově

Vzdělávání je

- Záměrné
- Vzájemné působení
- Osvojování si poznatků, dovedností, kompetencí...



# A) Věda o výchově

Deskriptivní výrok

Hodnotový výrok

Normativní výrok

# A) Věda o výchově

Deskriptivní výrok

*Žák osmé třídy stráví tři krát více času sledováním televize, než řešením domácích úkolů.*

Hodnotový výrok

Normativní výrok

# A) Věda o výchově

Deskriptivní výrok

Hodnotový výrok

*Výchova pomocí prostředků  
alternativní školy Montessori je  
špatná výchova*

Normativní výrok

# A) Věda o výchově

Deskriptivní výrok

Hodnotový výrok

Normativní výrok

*Třídní učitel by měl děti provázet po co nejdelší dobu školní docházky.*

## B) Filozofie výchovy

Předmětem filozofie výchovy jakožto normativní disciplíny jsou pojmy

- Hodnota
- Mravnost
- Dobro
- Norma
- Víra

# C) Praktická pedagogika

## Vyučování

- Jednání vedoucí k vytváření učebních situací za účelem sdělování poznatků, stimulování procesů myšlení a podněcování osobnostního vývoje
- Hirst: „vyučování je intencionální aktivita, kdy je dosaženo učení“
- proces, v němž se realizuje vzdělávání / výchova / edukace
- výuka

# C) Praktická pedagogika

- má praktický účel
- opírá se cíle a empirická zjištění
- návody
- postupy
- případové studie
- 1000 nejlepších rad jak...

A) Věda o výchově	Explanační	Co je výchova?
B) Filozofie výchovy	Normativní	Jaká by měla být výchova?
C) Praktická výchova	Opírá se o obě předchozí	Jak vyučovat?



Učení

# Učení

- A) Učení nápodobou  
akulturace
- B) Didaktické vyučování
- C) Učení se zkoumáním  
John Dewey (1859-1952)
- D) Žáci jako tvůrci vlastního učení

(Bruner, 1996)

# Intencionalita učení / edukačních procesů

- A) Bezděčné (spontánní)
- B) Intencionální (záměrné)
- C) Řízené

(Průcha)

# System pedagogických disciplín

# Pedagogika

Má obě části, jak teoretický základní výzkum, tak i aplikovanou, praktickou část

# Obecná pedagogika

## Zabývá se

- Racionálně vysvětlitelným systémem
- Jaké jsou cíle výchovy?
- Jaké by měly být cíle výchovy?
- Jaké pro to existují důvody?
- Jak by měl vypadat obsah?
- Kdo se na tom, co se během učení děje, podílí?
- Jaké mohou být způsoby učení?

# Dějiny pedagogiky

- Studuje vývoj pg idejí, názorů, koncepcí i vývoj výchovně vzdělávacích zařízení, jejich legislativu.
- Není to jen seznam myslitelů, kteří se kdy vyjádřili k výchově či vzdělávání, ale je to především poznání dějin myšlení.

# Didaktika

Komenský (*Didaktika velká*) označuje didaktiku za „všeobecné umění, jak naučit všechny všemu“.

- Teorie vzdělávání a vyučování
- Oborové didaktiky



# Srovnávací pedagogika

„Srovnávací (komparativní) pedagogika označuje jednak teorie, jednak výzkumné aktivity, které se zabývají zkoumáním charakteristik a fungováním vzdělávacích systémů různých zemí, jejich popisem, srovnáváním a hodnocením.“

(Průcha)

# Srovnávací pedagogika

Má několik rovin a funkcí

- Pro odborníky
- Pro sféru ekonomie školství
- Pro sociální prognózy
- Pro veřejnost

Ústav pro informace ve vzdělávání

# Srovnávací pedagogika

## Sociální stratifikace

### Znaky statusu:

- Dané (pohlaví, národnost, rasa)
- Askriptivní - získané (dosažená úroveň vzdělání, profesní postavení, politická orientace, kulturní úroveň, příjem)

# Sociologie výchovy

- Kulturní kapitál (Pierre Bourdieu)
- Sociální kapitál
- Politický kapitál

# Sociologie výchovy

## Teorie jazykových kódů (Basil Bernstein)

- Omezený jazykový kód
- Rozvinutý jazykový kód

Knausová (2006). *Problémy jazykové socializace.*

# Vzdělávací politika

## Celoživotní učení:

- Formální vzdělávání
- Neformální vzdělávání
- Informální učení

# Speciální pedagogika

Speciální pedagogika je orientována na edukaci, pracovní a společenské možnosti zdravotně a sociálně znevýhodněných osob a řešení výzkumných problémů v oboru.

V prostředí školy se nejčastěji používá termín „dítě se speciálními vzdělávacími potřebami.“

# Speciální pedagogika

- Psychopedie – mentální postižení
- Somatopedie: tělesné postižení
- Logopedie: osoby s narušenou komunikační schopností
- Surdopedie: sluchově postižení
- Oftalmopedie: zrakově postižení
- Etopedie: poruchy chování



# Školský management

Rozvoj disciplíny v reakci na změny v ČR  
po 1989

- Management - Řízení
- Leadership - Vedení

# Sociální pedagogika

- Zkoumá sociální vztahy v edukaci, vliv sociálního prostředí na člověka
- Kraus. *Sociální pedagogika*. Portál, 2008
- Socializace: primární a sekundární
  - Antropologové: akulturace
  - Psychologové: kognitivní rozvoje jedince (zrání a sociální vliv)
  - Sociologové: učení sociálních rolí

# Sociální pedagogika

- Primární socializace
  - Rodina
  
- Sekundární socializace
  - škola

# Pedagogika volného času

## Funkce

- Sociální
- Zdravotní
- Preventivní programy
- Ekologický rozměr

# Metodologie pedagogiky

## Tři hlavní přístupy ke zkoumání

- Kvantitativní
- Kvalitativní
- Smíšený design (*mix method research*)

# Andragogika

- Vzdělávání dospělých
- Koncept aktivního občanství
- Koncept celoživotní zaměstnanosti
- Příklad: Rabušicová a kol. *Učíme se po celý život?*

# Kvalitativní výzkum

- do široka rozprostřený sběr dat
- hypotézy nejsou stanoveny
- výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval
  
- Cíl: do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý jev a přinést o něm maximální množství informací

# Další disciplíny

- Ekonomie vzdělávání
- Nové: Mediální pg, rodinná pg, feministická pg
- Členění podle věkových stadií
- Členění podle výchovných zařízení



Učitel

# Klíčové dovednosti učitele

- Plánování a příprava hodiny
- Realizace vyučovací hodiny
- Řízení vyučovací hodiny
- Zajištění adekvátního klimatu třídy
- Zjednání kázeň
- Hodnocení prospěchu
- Reflexe vlastní práce a evaluace

Kyriacou (2004)

# DVPP

- Kritické myšlení (CRWCT)
- NIDV (Národní institut pro další vzdělávání)
- PAU (Přátelé angažovaného učení)
- KVIC Nový Jičín
- Schola Servis Prostějov
- Pedagogické centrum Vysočina

# Činnost učitele

- V ČR připadá na jednu třídu střední školy průměrně 24,4 žáků (stav pro školní rok 2008/2009, ÚIV)
- Přímá vyučovací povinnost učitele u nás je kolem 21 vyučovacích hodin týdně.
- Nepřímá vyučovací povinnost je zahrnuta jako zbytek do 40 pracovních hodin. Učitel nemusí ve škole „sedět“ celých 8 hodin denně, nepřímou vyučovací povinnost může plnit i mimo školu.

# Nepřímá vyučovací povinnost

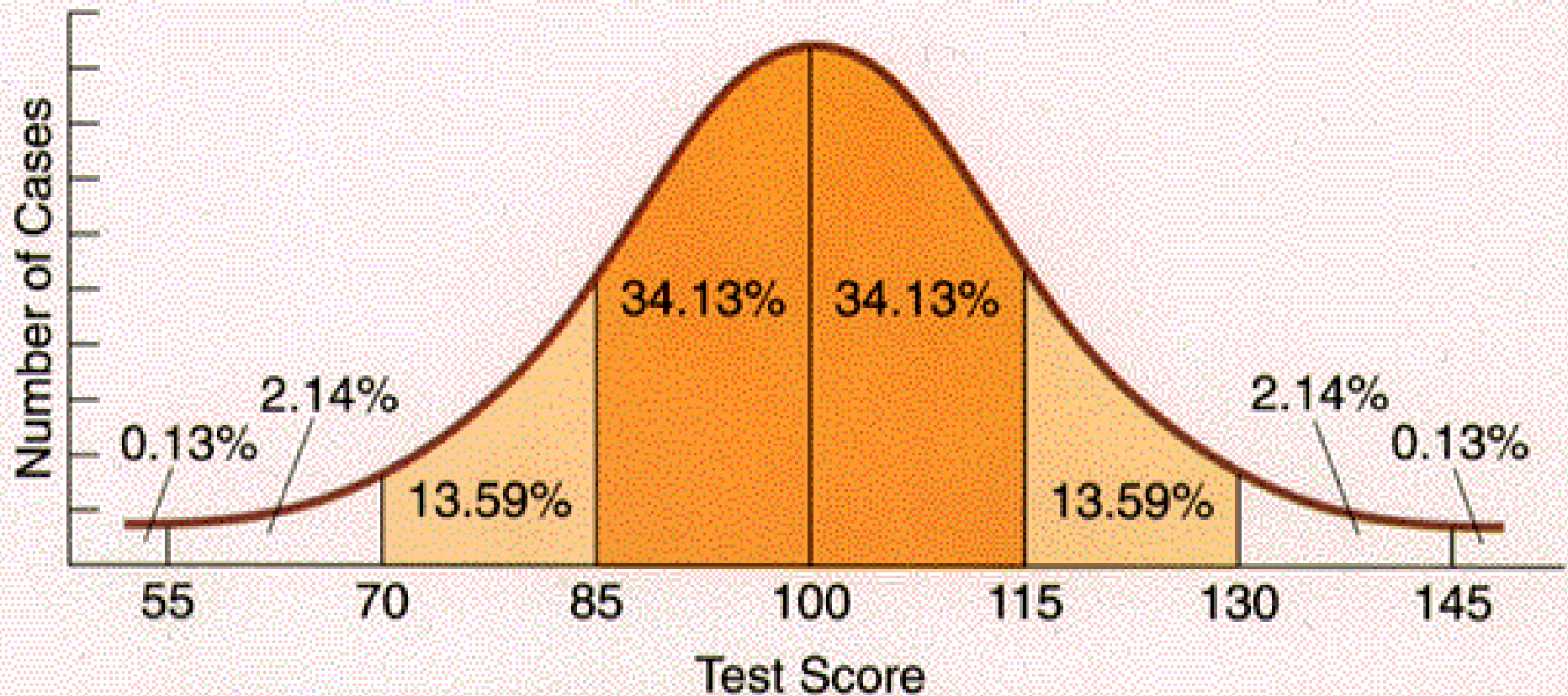
- Pedagogický dozor nad žáky
- Příprava na vyučovací činnost
- Příprava učebních pomůcek
- Opravy písemných nebo grafických prací žáků
- Správa kabinetu, knihovny a dalších zařízení sloužících potřebám vzdělávání
- Spolupráci s ostatními kolegy v rámci mezipředmětových vztahů
- Výkon prací spojených s funkcí třídního učitele
- Třídní schůzky
- Konzultace se žáky a rodiči žáků
- Účast na poradách svolaných ředitelem školy
- Další vzdělávání učitelů

Žák

# Pedagogická psychologie

- Disciplína zabývající se studiem učících se jedinců, učením a vyučováním
- Čáp, Mareš. *Psychologie pro učitele*. Praha, 2001.
- Intelligence
  - Velikost mozku (Galton) – medicína
  - Sada úkolů (Binet) - obecný duševní potenciál
  - IQ není pouze dědičné
  - Pozor na sebenaplnující se předpovědi (Pygmalion efekt, Golem efekt)

# Intelligence





# Intelligence

- Sternberg: analytická, tvořivá a praktická
- Gardner: mnohočetná inteligence
  - řečová, jazyková
  - logicko matematická
  - prostorová
  - hudební
  - pohybová
  - Interpersonální
  - Intrapersonální
  - Přírodovědná
- Goleman: emoční inteligence

# Jean Piaget (1896-1980)

- Biolog, psycholog

## Otázky

- Jak se poznání vyvíjí?
- Jak se učí dítě?
  
- Organismus usiluje o rovnovážný vztah



***Lymnaea stagnalis***

# Jean Piaget

- Rovnováhy je dosaženo skrze
  - Asimilaci
  - Akomodaci
  - Příklad: nestálost objektů
- Konstrukce poznání

# Vývoj kognitivních operací

Přibližný věk	Stadium	Charakteristika
0-2	Senzomotorické	Dítě si rozvíjí koncept stálosti objektů a schopnost učit se z mentální reprezentací. Dítě je tedy zprvu egoistické a konkrétní. Objekt nezmizí, když se na něho přestanou dívat (9 měsíců).
2 - 7	Předoperační	Myšlení dětí je egocentrické, postrádají pojetí konverzace. Centrace.
7 - 11	Konkrétní operace	Získávají pojetí konverzace, nemají schopnost abstraktního myšlení, nedokáží testovat hypotézy. Zachování množství.
Začátek kolem 11, 12	Formální operace	Dítě začíná mít schopnost abstraktního myšlení. Ale k tomu, aby ji získalo, potřebovalo konkrétní zkušenosti.

zdroj: Piaget & Inhelder (1968).

# Přechod od jednoho stadia k druhému

- zrání
- učení, poznávání
- interakce s prostředím
- rovnovážný vztah

# Vygotskij: Zóna nejbližšího vývoje

**Co dítě  
nebude  
umět**

**Co  
dítě  
umí**

**ZNV  
Co se dítě  
naučí**

# Definice ZNV

vzdálenost mezi aktuálním stupněm rozvoje (založeném na samostatném vývoji) a potenciálním stupněm rozvoje, který je podmíněn vedením dospělého nebo spoluprací se schopnějšími vrstevníky



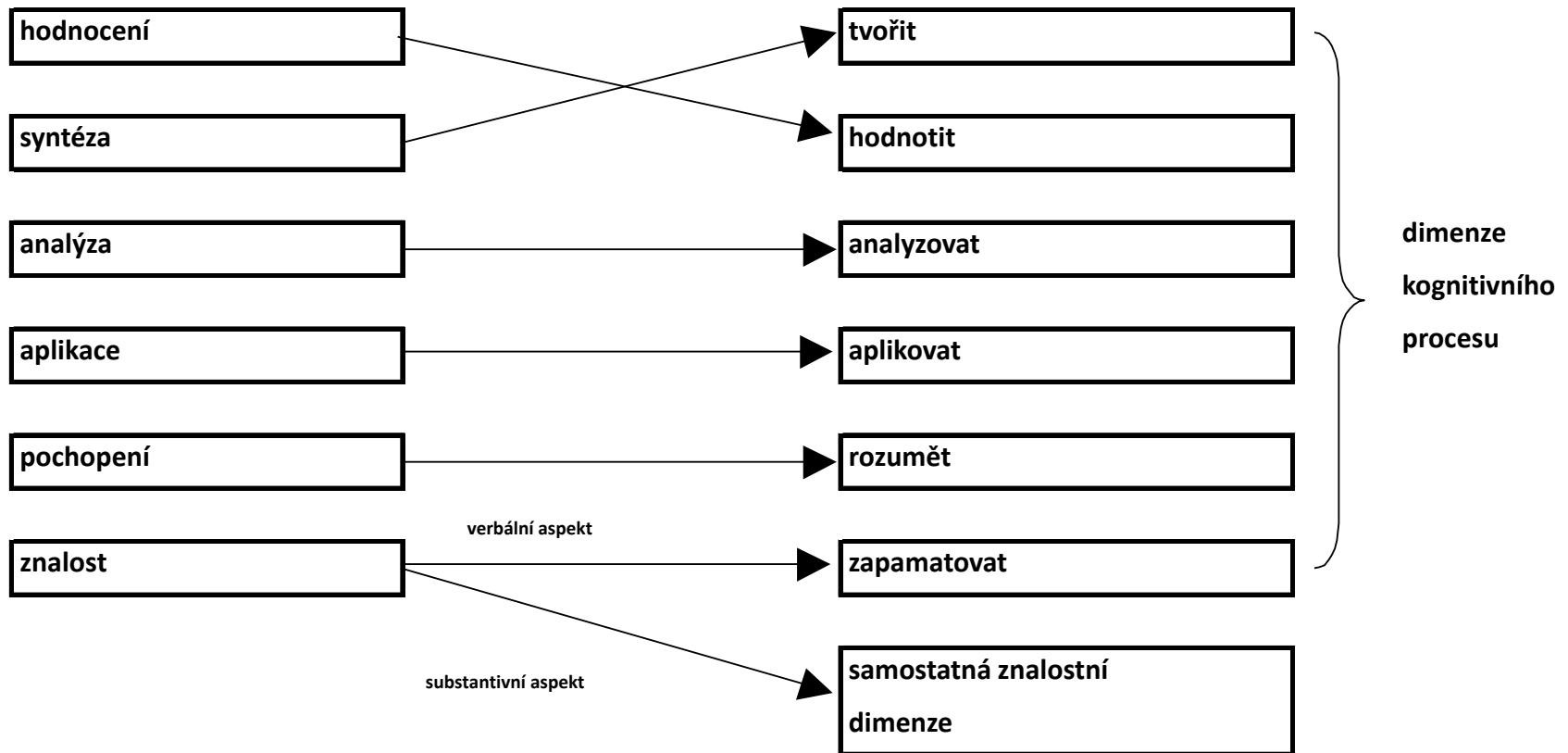
# Koncepce lešení (Bruner)

Lešení (*scaffolding*):

Proces, který umožní dítěti nebo začátečníkovi řešit problém, splnit úlohu nebo dosáhnout konkrétního cíle, který přesahuje hranice neasistovaného úsilí.

Je možné rozpoznat  
úroveň myšlení?

# Bloomova taxonomie kognitivních operací



1956

2002

## **HODNOCENÍ**



**Prozkoumejte všechny části koncepce (pojetí), a proveďte zhodnocení nebo posouzení. Posouzení významu problému.**



**Přečtěte si článek a zhodnoťte názor autora. Naslouchejte debatě: kdo předložil nejlepší argumenty?**

## **SYNTÉZA**



**Zkombinujte nové pojetí s tím, co už víte, a vytvořte novou úroveň znalosti. Sestavte, navrhňte, znovu uspořádejte, naplánujte.**



**Zkombinujte myšlenky prezentované v několika článcích se svými a vytvořte si vlastní názor.**

## **ANALÝZA**



**Rozdělte novou koncepci na části a pochopte vzájemné vztahy. Porovnejte, postavte do kontrastu, analyzujte, identifikujte. Rozpoznejte typové vzory.**



**Identifikujte 3 autorovy argumenty (názory) v článku. Rozeberte píseň – rozdělte ji na části.**

## **APLIKACE**



**Použijte novou koncepci k řešení problémů. Aplikujte tuto koncepci v nové situaci, odlišné od té, kterou jste právě studoval(a).**



**Vytvořte tabulku, která znázorní 5 věcí, které počítač umí, ale člověk ne. Použijte německá slovesa, která jste se právě naučil(a), v 5 větách.**

## **POCHOPENÍ**



**Vysvětlete nebo formulujte vlastními slovy. Přeložte a interpretujte. Použijte novou koncepci jako stavební kámen pro další učení.**



**Proveďte shrnutí autorova názoru. Zopakujte báseň vlastními slovy.**

## **ZNALOST**



**Rozpoznejte a vybavte si fakta. Zopakujte, co jste se naučil(a), anebo použijte daná pravidla. Materiál naučený tímto způsobem si lze pamatovat až do doby, kdy bude testován, ale pokud mu nerozumíte, nelze ho použít jako základ pro další učení.**



**Recitujte všechny části periodické tabulky prvků. Naučte se z paměti deset latinských podstatných jmen. Definujte co je to metafora.**

# Tvořivost

- Torrance: Proces formování myšlenek nebo hypotéz, jejich ověřování a sdělování výsledků. Jejich vlastností je to, že jsou nové, dříve nevídané, o nichž ještě nikdo nic neví.
- Propojení nového a starého
- Tvořivost nevzniká na zelené louce
- Propojení odlišných předmětů/témat
- Test Torranceho, test Kreatos

Žák se speciálními  
vzdělávacími potřebami

# Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

- žáci se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami, specifickými poruchami učení nebo chování).
- žáci se zdravotním znevýhodněním (zdravotně oslabení dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami)
- žáci se sociálním znevýhodněním
- žáci nadaní

# Trendy v péči

- Integrace a inkluze
- Inkluze= koncept vedoucí k integraci žáků do běžných škol
- Integrace=začlenění
- Inkluzivní pedagogika=speciální pedagogika
- Pro každého žáka se stanovuje individuální vzdělávací plán



# Institucionální podpora

- Školní poradenské pracoviště (výchovní poradce, metodik prevence, školní psycholog; školní speciální pedagog)
- Pedagogicko – psychologické poradny (PPP) a Speciálně pedagogická centra (SPC) zajišťují odbornou poradenskou péči, mimo jiné vypracovávají doporučení k integraci žáka nebo jeho zařazení do jiné formy vzdělávání
- Střediska výchovné péče (SVP) se zabývají řešením poruch chování

# Specifické poruchy učení

Dyslexie: porucha schopnosti číst. Žák nerozpoznává písmena, nezapamatuje si je, zaměňuje podoby písmen, těžko rozlišuje hlásky a, o, e, b, p, dokáže vyhláskovat písmena ve slově, ale nedokáže je spojit dohromady v jedno slovo, čte velmi pomalu a často nepochopí text.

- Neurobiologický původ (60 % dědičné)
- Nejčastější (3 % českých dětí), častěji chlapci (2-3:1)
- Neschopnost naučit se číst na požadované úrovni

# Specifické poruchy učení

## Dysgrafie:

Porucha schopnosti psát. Žák má problémy napodobovat, rozlišovat tvary písmen, nedokáže řadit písmena do slov, písmo je těžkopádné, nedodrží výšku, sklon písmen, píše pomalu a namáhavě, špatně drží tužku, soustředí se na písmo, ale ne na gramatiku.

# Specifické poruchy učení

## Dysortografie:

Porucha pravopisu. Znemožňuje žákovi rozlišovat správné pořadí písmen ve slově, délku samohlásek, měkké a tvrdé souhlásky, žák má problémy s háčky nad písmeny, vynechává písmena, zaměňuje tvary, má problémy s pravolevou orientací...

# Diagnostika SPU

- Psychologické vyšetření – stanovení intelektových schopností studenta – ústně prezentovaný test – Wechslerův soubor pro dospělé – WAIS-R.
- Testy čtení
  - hlasité čtení smysluplného textu – bajka O krtkovi z Testu čtení (Matějček a kol, 1987)
  - hlasité čtení nesmyslného textu – Latyš (ze stejného testu)
  - tiché čtení – pověst O děvečce, která v Blaníku sloužila
- Diktáty
  - nesmyslná slova
  - nesmyslné věty
  - smysluplné věty
- Zraková percepce
- Senzomotorická koordinace
- Logopedické vyšetření

# Další literatura

- Vítková, Michalová, Pokorná, Zelinková

# Pedagogická komunikace

# Základní charakteristiky

- Watzlawick: Nelze nekomunikovat
- Sociální komunikace = sdělování, resp. výměna informací mezi lidmi
- Pedagogická komunikace = probíhá podle určitých pravidel, odehrává se většinou na předem stanoveném místě, má své výchovně vzdělávací cíle
- Výuková komunikace = předávání a výměna obsahu



# Teorie informace

- Informace
- Vysílač (kodér)
- Přijímač (dekodér)
- Šum - zkreslení
- Zpětná vazba je nezbytná
- Redundance není špatná

# Znaky komunikace

- Velikost skupiny
  - přímá x nepřímá komunikace
- Odlišné sociální role učitele a žáka
- Vztahy mezi komunikujícími
  - Symetrické x asymetrické
- Směr (jednosměrná, dvousměrná)
- Pravidla

# Pravidla komunikace

- Konvenční a kodifikovaná
- Dominance učitele
- Frontální výuka:
  - Učitel má právo kdykoli si vzít slovo
  - Mluvit s kým chce
  - O jakém tématu chce
  - Jak dlouho chce
  - Kde chce
  - V jaké pozici chce

# Verbální komunikace

- Výuková komunikace x organizační témata
- Monolog, dialog
- Otázky
  - Organizační
  - Výchovné
  - Vzdělávací
- Otázky
  - Otevřené
  - Uzavřené

# Struktura výukové komunikace

*Prosím vás, prvoci jsou viditelní?*

I: iniciace

*Ne.*

R: replika

*Ne, nahlas! Nejsou viditelní!*

F: feedback, zpětná vazba

# Další literatura

GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. 2005.

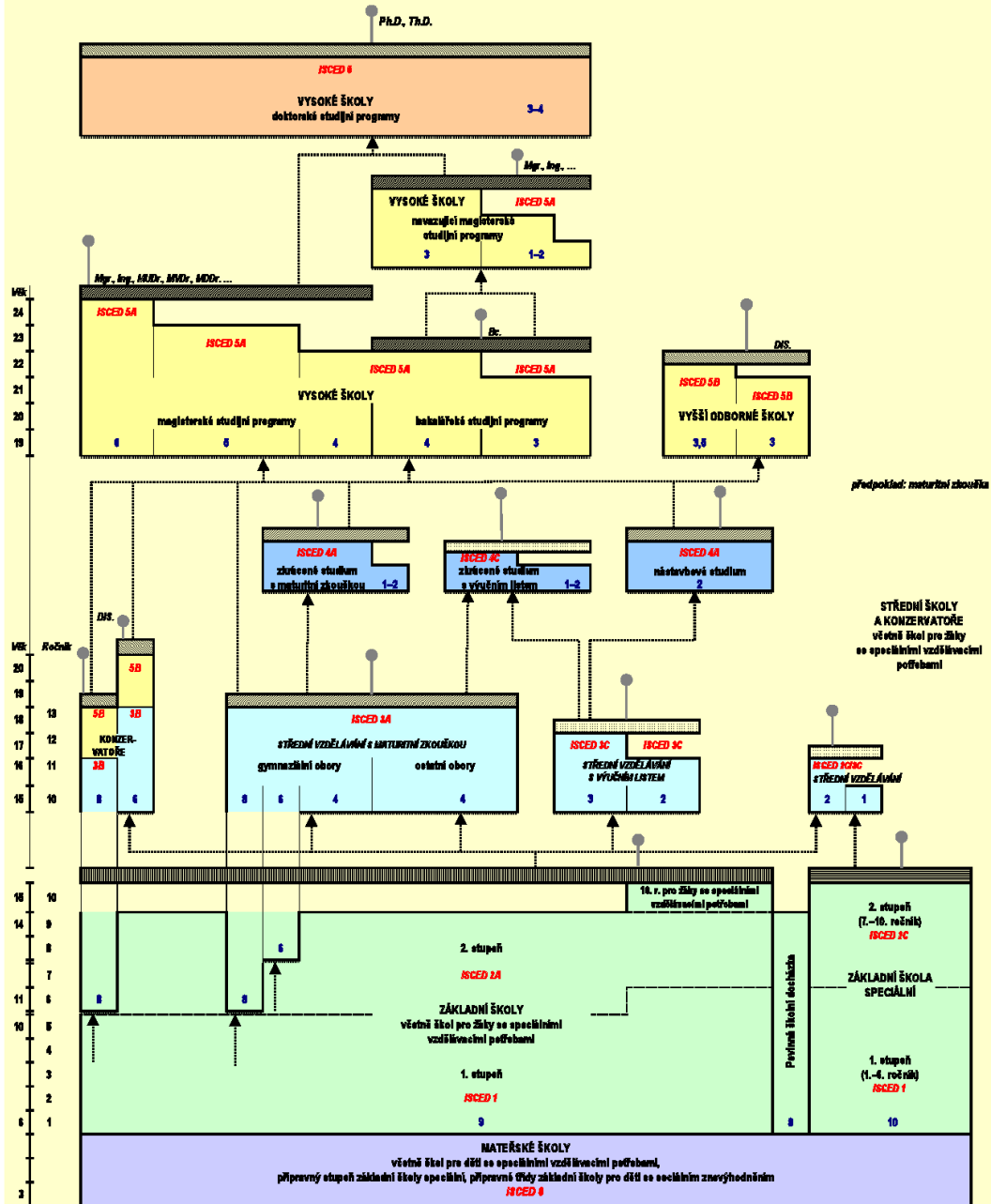
MAREŠ, Jiří. *Sociální klima školní třídy*. Přehledová studie (on-line). 1998.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 2000.

WATZLAWICK, P.; BAVELASOVÁ, J. B.; JACKSON, D. D. *Pragmatika lidské komunikace*. 1999.

# Škola jako instituce

# Schéma vzdělávacího systému České republiky ve školním / akademickém roce 2010/2011





# Kurikulum

# Kurikulum

- Vše, co se odehrává ve škole?
- Vše, co se odehrává ve výchovných a vzdělávacích institucích?

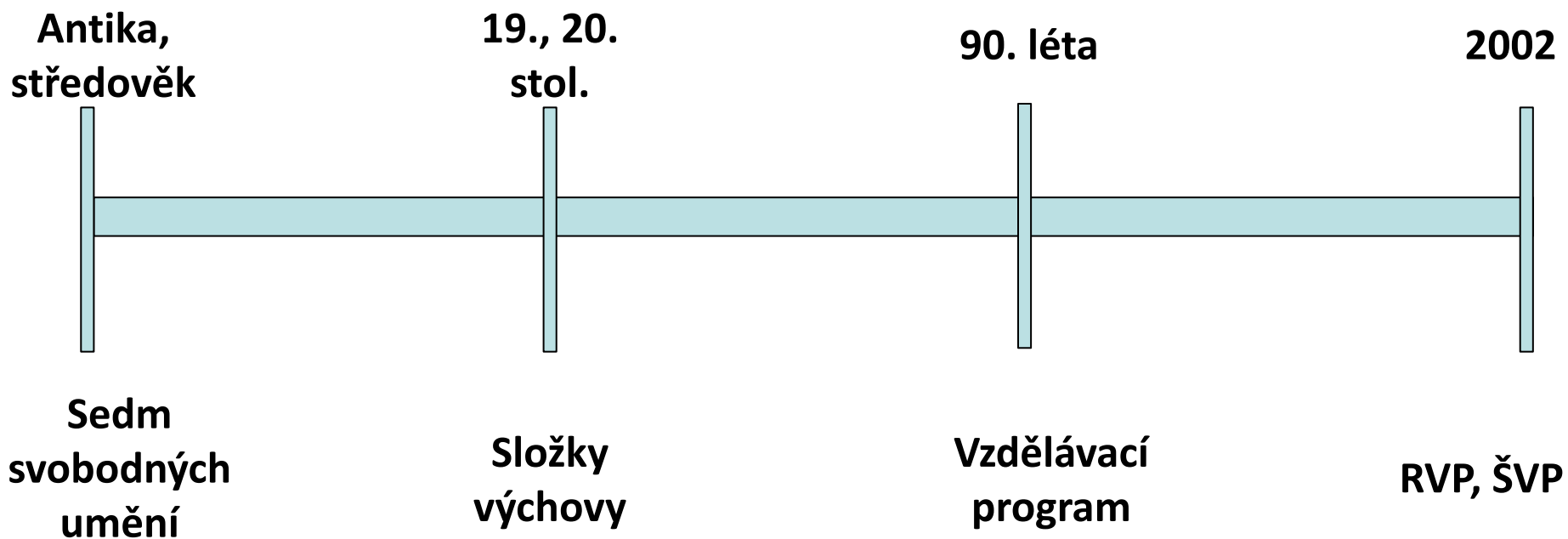
# Definice kurikula

- Kurikulum je obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, jejich plánování a hodnocení (Ped. slovník)

# Formy kurikula

- Zamýšlené
- Realizované
- Dosažené
- Nulové
- První
- Skryté

# Historie vývoje kurikula



# Sedm svobodných umění

Sedm svobodných umění  
(Septem artes liberales)

TRIVIUM: gramatika, rétorika, dialektika

QUADRIVIUM: aritmetika, geometrie,  
astronomie, múzika

# Složky výchovy

1. Rozumová výchova
2. Mravní
3. Tělesná
4. Estetická
5. Světonázorová
6. Pracovní
7. Ekologická výchova (environmentální)

# Vzdělávací program

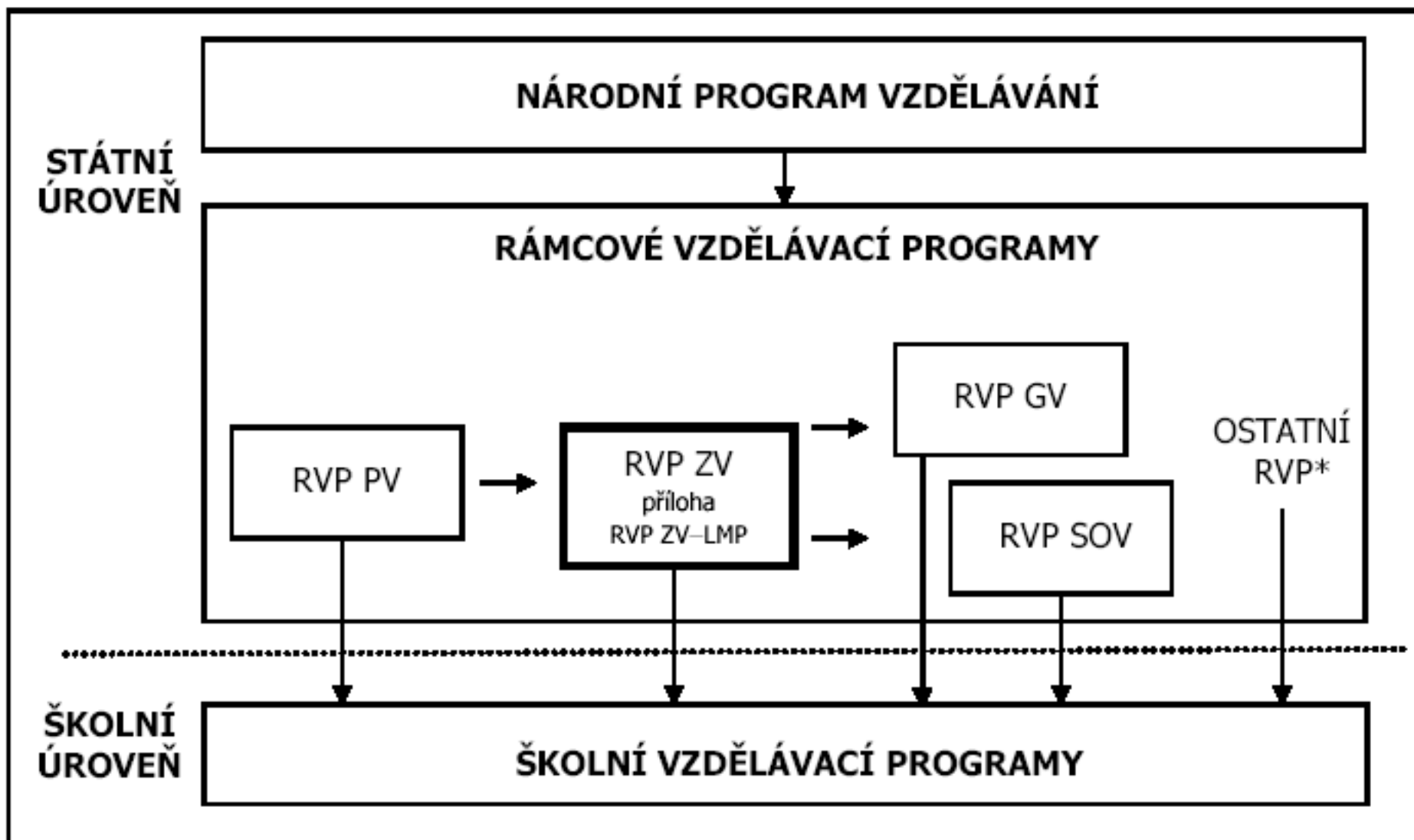
- vymezuje učivo, kurikulum v daném státě
  - vytvořen a schválen MŠMT
  - formuluje cíle vzdělávání, učební plány, učivo
  - podobu textu, knihy
- 
- Vzdělávací program Základní škola (1996)
  - Vzdělávací program Obecná škola (1995)
  - Vzdělávací program Národní škola (1997)



# Rámcový vzdělávací program

VÚP, 2002

- Není zaměřen na organizační strukturu
- Změna obsahové stránky vzdělávání
- Větší autonomie pro školy
- Zavádí
  - Klíčové kompetence
  - Průřezová témata
  - Očekávané výstupy
  - Vzdělávací oblasti
- Akcent na výsledky vzdělávání



# Klíčové kompetence

# Klíčové kompetence

- základní kompetence
- kompetence profesionálů: dva druhy vědění

# Dva druhy vědění

- Vědění že (*propoziční vědění*)
  - Věřím, že je to pravda a mám pro to určitý důkaz.
- Vědění jak (*knowing how*)
  - Naučit se učit.

Nejsou to protiklady.

# Klíčové kompetence

- základní kompetence
- nejsou to jen znalosti, ale schopnost účinně jednat, schopnost, která je ale přitom na znalostech založená (Perrenoud)
- KK jsou nepostradatelné pro kvalitní život (Goody)

# Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou definovány jako přenosný a univerzálně použitelný soubor vědomostí, dovedností a postojů, které potřebuje každý jedinec pro své osobní naplnění a rozvoj, pro zapojení se do společnosti a úspěšnou zaměstnatelnost

# Klíčové kompetence

- Týmová práce
- Rakousko, Slovinsko, Maďarsko, Nizozemí, Belgie, severské státy
- RVP pro G od 1. 9. 2009
- Vyšší stupeň víceletých gymnázií a pro čtyřletá gymnázia



# Klíčové kompetence podle RVP G

Na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií by si žák měl osvojit

- kompetenci k učení
- kompetenci k řešení problémů
- kompetenci komunikativní
- kompetenci sociální a personální
- kompetenci občanskou
- kompetenci k podnikavosti

# Klíčové kompetence podle RVP G

Příklad z ŠVP G –

Slovanské náměstí (s. 7)

# Námitky učitelů vůči KK

- Na tohle není ve výuce čas
- Ve výuce zavládne chaos a nekázeň
- Je to moc složité
- To přece už dávno děláme
- Není jasné, co máme dělat ve výuce
- Taková výuka se nedá hodnotit
- Znemožní přechod žáků

# Vzdělávací oblasti podle RVP G

1. Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
2. Matematika a její aplikace
3. Člověk a příroda (Fyz., Chem., Biol., Geo., Geologie)
4. Člověk a společnost (Občanský a společenskovední základ, Dějepis, Geografie)
5. Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)
6. Umění a kultura (Hudební obor, Výtvarný obor)
7. Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
8. Informatika a informační a komunikační technologie

# Průřezová témata

- zaměřena na postoje, hodnoty a jednání žáků
- povinná součást vzdělávání
  
- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

# Alternativy a inovace ve školním vzdělávání

**Jaké podoby**

**může mít škola?**

# Typy alternativních škol

## Reformní školy

„Nové školy“

Škola Montessori

Waldorfská škola

Daltonský plán

Jenská škola

Freinetova škola

## Moderní alternativy

Začít spolu

Zdravá škola

Domácí vzdělávání

Čtením a psaním ke  
kritickému myšlení

Angažované učení



# Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

- „člověk je od přírody dobrý“
- přírodní růst jedince
- nezasahování, negativní výchova, romantismus

# Ellen Keyová (1849–1926)

- *Století dítěte* (1901 česky)
- proměna učeného dítěte (objekt) v dítě učící se (subjekt)
- volný prostor pro svobodný rozvoj dítěte

# Lev Nikolajevič Tolstoj (1828-1910)

- Jasná Poljana (1849)
- výchova je násilí
- nepovinná docházka

# Počátky reformních škol

- přelom 19. a 20. století
- po I. světové válce
- po roce 1989

# Nové školy

- Cecil Reddie (1889): škola v Abbotsholm
- J. H. Bedleys (1893): škola Badales
- Herman Lietz (1897): Německo
- Ovide Decroly (1907): zakladatel reformní linie ve Francii a Belgii
- Alexander S. Neill (1921): Summerhill

# Alexander S. Neill: Summerhill

- radikální škola
- antiautoritativní výchova
- odmítání jakékoliv náboženské indoktrinace
- nepovinná výuka
- absence disciplinárního opatření
- princip samosprávy
- cílem výchovy je štěstí jedince

**UNIVERZITA PARDUBICE**

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ



# **SUMMERHILL**

**Model antiautoritativní výchovy**

Gabriela ŠTRYNČLOVÁ

Pardubice 2003

[Web](#)  
[protesty](#)

# Pokusné školy v Česku

- po I. svět. válce
- cílem škol je hledat lepší metody, způsoby organizace, celkové koncepce školy
- založené na podrobném plánu
- idea (volná škola, pospolitost, pracovní škola)
- přesná kontrola pokusu
- slouží školské reformě
- angažování učitelé



# Individualistické školy

- Josef Úlehla: volná škola
- Božena Hrejsová: projektové učení
- Mužíkova pokusná škola v Praze (Tolstoj)
- Bartoňův *Domov lásky a radosti* (1910)
- Eduard Štorch: Dětská farma a škola v přírodě na Libeňském ostrově (1926-1930)

# Individualistické školy

- Ferdinand Krch, Ladislav Švarc, Ladislav Havránek: *Dům Dětství v Krnsku (1919)*
- František Bakule: *Bakulův ústav*

# Znaky individualistické školy

- Pedagogický romantismus
- Víra v přirozený vývoj
- Svoboda dítěte (přirozené podmínky, dítě plánuje svoje učení se)
- Žádné pevné kurikulární plány

# Maria Montessori (1870-1952)

- nepřímá výchova
- nechat rozvinout božský plán v dítěti
- spolupráce dětí je upozaděna
- důraz na individuální práci žáka

# Montessoriovská škola

- 1907 otevírá v Římě dětský domov (*casa di bambini*) pro děti od 3 do 7 let
- didaktické materiály [odkaz](#)
- „Pomoz mi, abych to dokázal“.

# Montessoriovská škola

- projektová výuka
- individuální práce
- soustředění dítěte
- slovní hodnocení

# Waldorfská škola

- zakladatel Rakušan, filosof Rudolf Steiner
- svoboda dítěte
- náboženská výchova

# Antroposofie

„Soustava končetin v nás je začleněna do kosmu a kosmos ji přitahuje, má k ní sympatii, jako vůči hlavě má antipatii. V hlavě se setkává naše antipatie s antipatií kosmu, obě se tam srážejí. Zde, ve vzájemném srážení našich antipatií s antipatiemi kosmu, vznikají naše vjemy. Všechn vnitřní život, jenž vzniká na druhém pólu člověka, pochází z láskyplného sympatického objetí soustavy končetin v nás kosmem.“ (R. Steiner)



# Waldorfská pedagogika

- Teorie eurytmie:
  - Fyzické tělo (rozvoj do 7 let)
  - Éterické (7-14 let)
  - Astrální (14-21 let)
- Učení v epochách
- Důraz na esteticko-výchovné předměty
- Slovní hodnocení
- Neexistence učebnic

# Daltonský učební plán

- Zakladatelka Helena Parkhurstová (1886-1973) založila 1919 americkém Daltonu experimentální střední školu
- Odlišná organizace výuky
- Daltonský laboratorní plán [www](http://www)

# Daltonský učební plán

- Smlouva žáka a učitele
- Principy
  - svoboda
  - spolupráce
  - samostatnost

# Freinetova moderní škola

- zakladatel Celestin Freinet (1896-1966)
- [www](#)

# Freinetova moderní škola

- zakladatel Celestin Freinet (1896-1966)
- tápavá zkušenost dítěte
- pracovní výchova
- vlastní aktivita žáků
- činnostně orientovaná výuka

# Freinetova moderní škola

- sociální učení ve skupinách
- volný text
- školní tiskárny
- korespondence
- kritika zúžení dítěte na racionální bytost

# Zdravá škola

- V ČR Miluše Havlínová
- Světová zdravotnická organizace
- Navazuje na projekty zdravé město,...
- Základem je uspokojování lidských potřeb tak, aby člověk ve výchovně vzdělávacím procesu necítil stres a psychické i fyzické nepohodlí
- V ČR zdravé MŠ, ZŠ i SŠ

# Zdravá škola

1. Pohoda prostředí
2. Zdravé učení
3. Otevřené partnerství

asi 200 škol



# Step by Step ČR

- ISSA International Step by Step Assotiation
- Individualizace, učební prostředí, zapojení rodiny, techniky smysluplného učení, plánování a evaluace, profesionální rozvoj, sociální inkluze
- Měření kvality učitelů
- Pouze MŠ a ZŠ
- V ČR začíná být populární ([www](#))

# Domácí vzdělávání

- r. 1998 experimentální, od r. 2005 zákon (561/2004 Sb. §41)
- 300 dětí ročně
- dvakrát ročně přezkoušení ve škole
- učitelé mohou docházet do rodin

# Kritika alternativních škol

1. Chybí důkazy
2. Není možný přenos inovací
3. Dnes již nejsou „alternativami“
4. Nejsou otevřené jako evropský model vzdělávání

# Definice: Alternativní školy

Rýdl: „alternativní školy jsou ty, které pracují na základě partnerského přístupu k dětem a respektu k jejich individuálním potřebám“

Průcha: „alternativní vzdělávání je obecný termín označující takové vzdělání, které je odlišné od vzdělání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je např. odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky“

# Definice: inovativní škola

Rýdl: inovativní škola je taková, která prosazuje metody a formy práce umožňující naplňovat pedagogické principy alternativní pedagogiky, jejichž důsledkem je zdravý a přirozený vývoj jednotlivců.

Koťa: inovativní školy se snaží o proměnu v rámci běžné školy. Kladou důraz na osobnostní a sociální rozvoj žáka, na konstruktivistické způsoby ve zprostředkování poznání, na integraci ve vyučování... na spolupráci školy, rodiny, obce.

# Rysy alternativních škol

1. pedocentrismus
2. aktivní škola
3. komplexní výchova dítěte
4. škola je společenství
5. učení z života pro život

# Funkce škol

- kvalifikační
- integrační
- personalizační
- socializační

# Funkce alternativních škol

- kompenzační
- diverzifikační
- inovační



# Literatura

- Illich, Ivan. *Odškolnění společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001.
- Pol, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* 1996.
- Průcha, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2004
- Prokop, Jiří. *Škola a společnost v kritických teoriích druhé poloviny 20. století*. 2005.
- Václavík, Vladimír. *Cesta ke svobodné škole*. 1997.
- Faucher, Francois. *František Bakule*. 1999.

# Internetové odkazy

- <http://www.montessoricr.cz/>
  - <http://www.youtube.com/watch?v=OM1Gu9KXVkk>
- <http://www.iwaldorf.cz/>
- <http://www.zshusovabrno.cz/dalton-na-nasi-skole/>
- <http://www.sbscr.cz/>
- <http://www.pau.cz/cs/>